

KOMENDA WOJEWÓDZKA POLICJI
w KATOWICACH, woj. Śląskie
ZESPÓŁ PRAWNY
40-038 KATOWICE, ul. Lompy 19
RP-O-026-824/15

Katowice, dnia 13 stycznia 2016r.

*P. podinsp. Śliwa - Proszę wskazać do
zapoznania policjantów, ewidencję wpisów
na najbardziej istotne elementy opinii.
Proszę o informację.*

20. 01. 2016

ZM-2323/15

DOWÓDCA
ODDZIAŁU PREWENCJI POLICJI
W KATOWICACH

M. Insc. mgr Rafał STANEK

Mł. Insp. Mgr Rafał Stanek

Dowódca Oddziału Prewencji

w Katowicach

OPINIA PRAWNA

I. Przedmiot opinii

Przedmiotem niniejszej opinii prawnej, wykonanej na zlecenie Komendy Wojewódzkiej Policji w Katowicach jest udzielenie odpowiedzi na następujące pytanie:

„W jaki sposób funkcjonariusze Policji mogą się zachować i reagować w sytuacjach, kiedy w trakcie przeprowadzania czynności służbowych osoba legitymowana lub osoba postronna nagrywa wykonywane czynności urządzeniem rejestrującym”.

II. Stan faktyczny

W związku z popularyzacją i powszechną dostępnością telefonów komórkowych wyposażonych w możliwość rejestracji obrazu i dźwięku, wzrosła ilość incydentów związanych z rejestrowaniem czynności służbowych policjantów przez osoby, których czynności dotyczą lub osoby postronne i umieszczaniem ich w mediach – najczęściej na portalach internetowych. W wielu przypadkach wśród policjantów wątpliwości budzi zakres wolności i swobody ingerencji w ich czynności służbowe.

III. Podstawa prawna

- ustawa z dnia 23 kwietnia 1964 r. - Kodeks cywilny (Dz.U. 1964 nr 16 poz. 93);
- ustawa z dnia 6 czerwca 1997 r. - Kodeks karny (Dz. U. 1997 nr 88 poz. 553);
- ustawa z 29 sierpnia o ochronie danych osobowych (Dz. U. 1997 nr 133 poz. 833);
- ustawa z 26 stycznia 1984 r. Prawo prasowe (Dz. U. 1984 nr 5 poz. 24);
- ustawa z dnia 4 lutego 1994 r. o prawie autorskim i prawach pokrewnych (Dz. U. 1984 nr 5 poz. 24).

IV. Analiza prawna

Na wstępie wskazać należy, iż samo nagrywanie (fotografowanie, filmowanie, nagrywanie dźwięku) umundurowanego policjanta wykonującego czynności np. z zakresu kontroli

ODDZIAŁ PREWENCJI POLICJI
W KATOWICACH

Wpłynęło dn. 20. 01. 2016

Nr 23-2323/15

ZMP-54/16

- pismo P. Śliwa R.

ruchu drogowego, legitymującego czy też dokonującego kontroli osobistej nie wymaga jego zgody i nie ma przepisów ogólnych zakazujących takich działań.

Nie ma zatem podstaw prawnych pozwalających na zakazanie dokonywania takich czynności, czy też nakazywanie osobom dokonującym nagrania usunięcia nagrań.

Natomiast otwarta pozostaje kwestia udostępniania zarejestrowanego obrazu i dźwięku osobom trzecim np. w sieci Internet.

Fakt upowszechniania takich nagrań stanowić może podstawę odpowiedzialności zarówno karnej jak i cywilnej – w zależności od konkretnego naruszenia i winno być rozpatrywane na kilku polach.

Rozpowszechnianie wizerunku każdego człowieka bez jego zgody stanowi naruszenie jego dóbr osobistych.

Zgodnie z art. 23 kodeksu cywilnego:

„Dobra osobiste człowieka, jak w szczególności zdrowie, wolność, cześć, swoboda sumienia, nazwisko lub pseudonim, wizerunek, tajemnica korespondencji, nietykalność mieszkania, twórczość naukowa, artystyczna, wynalazcza i racjonalizatorska, pozostają pod ochroną prawa cywilnego niezależnie od ochrony przewidzianej w innych przepisach.”

Odpowiedzialność z tytułu naruszeń dóbr osobistych wskazuje z kolei art. 24 § 1 kodeksu cywilnego, o następującym brzmieniu:

*„Art. 24. § 1. Ten, czyje dobro osobiste zostaje zagrożone cudzym działaniem, może żądać zaniechania tego działania, chyba że nie jest ono bezprawne. W razie dokonanego naruszenia może on także żądać, ażeby osoba, która dopuściła się naruszenia, dopełniła czynności potrzebnych do usunięcia jego skutków, w szczególności ażeby złożyła oświadczenie odpowiedniej treści i w odpowiedniej formie. Na zasadach przewidzianych w kodeksie może on również żądać zadośćuczynienia pieniężnego lub zapłaty odpowiedniej sumy pieniężnej na wskazany cel społeczny.
§ 2. Jeżeli wskutek naruszenia dobra osobistego została wyrządzona szkoda majątkowa, poszkodowany może żądać jej naprawienia na zasadach ogólnych.
§ 3. Przepisy powyższe nie uchybiają uprawnieniom przewidzianym w innych przepisach, w szczególności w prawie autorskim oraz w prawie wynalazczym”.*

W omawianej sytuacji mamy do czynienia z naruszeniem konkretnego dobra osobistego – **wizerunku**. Jak zaznacza Sąd Najwyższy w wyroku z dnia 15 października 2009 r. (sygn. akt I CSK 72/09) „Na wizerunek człowieka składają się dostrzegalne cechy fizyczne pozwalające na jego identyfikację.” Poza tym Sąd Najwyższy wskazuje, iż może on obejmować również „dodatkowe elementy związane z wykonywanym zawodem jak charakteryzacja, ubiór, sposób poruszania się i kontaktowania z otoczeniem.”

Zatem z tytułu upowszechniania nagrań zawierających wizerunek funkcjonariusza publicznego bez jego zgody jest niedozwolone i rodzić może odpowiedzialność na gruncie prawa cywilnego z tytułu naruszenia jego dobra osobistego.

Wskazać w tym miejscu należy, iż istnieją sytuacje, w których publikacja wizerunku danej osoby **nie będzie bezprawna**. I tak:

1. Nie będzie naruszeniem dóbr osobistych publikacja nagrania w którym usunięte zostaną cechy osoby nagrywanej pozwalające na jej identyfikację np: zamazana zostanie jego twarz lub inne cechy wyróżniające, zmieniony zostanie głos, dzięki czemu nie będzie możliwe rozpoznanie osoby utrwalonej na nagraniu.
2. Nie jest zabronione rozpowszechnianie wizerunku osoby powszechnie znanej, jeżeli rejestracji wizerunku dokonano w związku z pełnieniem przez tą osobę funkcji publicznych, a w szczególności politycznych, społecznych czy zawodowych (niewątpliwie zdecydowana większość policjantów czy strażników miejskich nie wyczerpuje przesłanki „osoby powszechnie znanej”, stąd rozpowszechnianie ich wizerunku bez zgody, wiązać się będzie z naruszeniem ich dóbr osobistych i odpowiedzialnością cywilną). W przedmiotowej sytuacji wyłączenie odpowiedzialności dotyczyć będzie np. Komendanta Policji, czy też rzecznika prasowego).
3. Nie będzie naruszeniem dóbr osobistych publikacja nagrania osób stanowiących jedynie szczegół całości takiej jak zgromadzenie, krajobraz czy też impreza publiczna. W tym kontekście kluczowe będzie określenie co stanowi główny element w przedstawianej formie. Jeżeli np. policjant znalazł się na zdjęciu z przypadku albo miał jedynie charakter akcesoryjny zgoda na rozpowszechnianie nie będzie potrzebna.

Nagrywanie funkcjonariuszy Policji w trakcie legitymowania innych osób, pomimo, iż nie jest zachowaniem prawnie dopuszczalnym nie pociąga za sobą odpowiedzialności na gruncie ustawy o ochronie danych osobowych, gdyż nie narusza art. 49 ani też art. 51 tejże ustawy, ze względu na fakt, iż dane te nie stanowią bazy danych osobowych.

Przypomnień należy, iż zgodnie z ustawą o ochronie danych osobowych przetwarzanie danych osobowych jest dopuszczalne jedynie w określonych sytuacjach.

„Art. 23. 1. Przetwarzanie danych jest dopuszczalne tylko wtedy, gdy:

- 1) osoba, której dane dotyczą, wyrazi na to zgodę, chyba że chodzi o usunięcie dotyczących jej danych;
- 2) jest to niezbędne dla zrealizowania uprawnienia lub spełnienia obowiązku wynikającego z przepisu prawa;
- 3) jest to konieczne do realizacji umowy, gdy osoba, której dane dotyczą, jest jej stroną lub gdy jest to niezbędne do podjęcia działań przed zawarciem umowy na żądanie osoby, której dane dotyczą;
- 4) jest niezbędne do wykonania określonych prawem zadań realizowanych dla dobra publicznego;
- 5) jest to niezbędne dla wypełnienia prawnie usprawiedliwionych celów realizowanych przez administratorów danych albo odbiorców danych, a przetwarzanie nie narusza praw i wolności osoby, której dane dotyczą.”

Poprzez przetwarzanie danych rozumie się jakiegokolwiek operacje wykonywane na danych osobowych, takie jak zbieranie, utrwalanie, przechowywanie, opracowywanie, zmienianie, udostępnianie i usuwanie, a zwłaszcza te, które wykonuje się w systemach informatycznych.

Inaczej wygląda sytuacja w przypadku nagrywania przez osoby trzecie w celu uzyskania danych osobowych innej osoby lub informacji do której uzyskania nie jest uprawniony.

Zgodnie z art. 267 kodeksu karnego:

„Art. 267. §1. Kto bez uprawnienia uzyskuje dostęp do informacji dla niego nieprzeznaczonej, otwierając zamknięte pismo, podłączając się do sieci telekomunikacyjnej lub przełamując albo omijając elektroniczne, magnetyczne, informatyczne lub inne szczególne jej zabezpieczenie,

podlega grzywnie, karze ograniczenia wolności albo pozbawienia wolności do lat 2.

§ 2. Tej samej karze podlega, kto bez uprawnienia uzyskuje dostęp do całości lub części systemu informatycznego.

§ 3. Tej samej karze podlega, kto w celu uzyskania informacji, do której nie jest uprawniony, zakłada lub posługuje się urządzeniem podsłuchowym, wizualnym albo innym urządzeniem lub oprogramowaniem.

§ 4. Tej samej karze podlega, kto informację uzyskaną w sposób określony w § 1-3 ujawnia innej osobie.”

Nadmienić jednak należy, iż nagrywanie w celu uzyskania takich informacji jest karane jedynie na wniosek pokrzywdzonego i wymaga udowodnienia celowości działania np. wezwanie do zaprzestania nagrywania, uprzedzenia że będzie dokonane legitymowanie i upewnienia się, że osoba nagrywająca jest tego świadoma i celowo chce nagrywać w celu uzyskania informacji, co do których nie jest uprawniony.

Niejednokrotnie funkcjonariusze Policji spotykają się z sytuacją kiedy np. osoby względem których dokonywane są czynności służbowe, lub też osoby postronne rejestrują za pomocą powszechnie dostępnych urządzeń przebieg dokonywanych czynności informując policjantów, iż np. udostępnią nagrania na portalach społecznościowych lub też przekażą je mediom, co miało by narazić funkcjonariusza na ośmieszenie. Działania takie ukierunkowane są na zastraszenie funkcjonariusza Policji lub zmuszenie go do odstąpienia od dokonywanej czynności.

W przypadku nagrywania czynności przez osobę, której zachowanie nosi cechy groźby bezprawnej lub przemocy psychicznej mającej na celu zmuszenie funkcjonariusza publicznego do zaniechania czynności służbowej (nawet gdy takie zaniechanie nie następuje) stanowi znamiona przestępstwa stypizowanego w art. 224 kodeksu karnego.

„Art. 224. § 1. Kto przemocą lub groźbą bezprawną wywiera wpływ na czynności urzędowe organu administracji rządowej, innego organu państwowego lub samorządu terytorialnego,

podlega karze pozbawienia wolności do lat 3.

§ 2. *Tej samej karze podlega, kto stosuje przemoc lub groźbę bezprawną w celu zmuszenia funkcjonariusza publicznego albo osoby do pomocy mu przybranej do przedsięwzięcia lub zaniechania prawnej czynności służbowej.*

§ 3. *Jeżeli następstwem czynu określonego w § 2 jest skutek określony w art. 156 § 1 lub w art. 157 § 1, sprawca*

podlega karze pozbawienia wolności od 3 miesięcy do lat 5."

Zgodnie z Wyrokiem Sądu Apelacyjnego w Białymstoku z dnia 11 kwietnia 2002 r., II AKa 16/02, OSAB 2002, nr 2-3, poz. 28 „przemoc lub groźba bezprawna jest w tym wypadku narzędziem oddziaływania na psychikę indywidualnie oznaczonych osób."

Przestępstwo z art. 224 § 2 k.k. ma charakter bezskutkowy. Jest dokonane w chwili zrealizowania przez sprawcę określonych w nim czynności sprawczych. Ma charakter kierunkowy, a więc może być popełnione tylko z zamiarem bezpośrednim.

Przedmiotem ochrony art. 224 kk jest swoboda podejmowania czynności urzędowych przez odpowiednie organy (§ 1), a także swoboda podejmowania decyzji przez funkcjonariuszy publicznych co do przedsięwzięcia lub zaniechania czynności służbowej (§ 2).

Przyjmuje się, że czynnością urzędową organu lub funkcjonariusza jest zachowanie podjęte w ramach jego kompetencji władczych. Z kolei czynność służbowa oznacza "każdą czynność, która realizuje zadania instytucji państwowych lub samorządowych i dla której wykonania przewidziane są jakieś normy proceduralne, a powierzana jest z reguły do wykonywania funkcjonariuszom publicznym". Czynność służbowa będzie z reguły tą czynnością, do której przeprowadzenia kompetentny jest dany funkcjonariusz publiczny.

Przestępstwo stypizowane w art. 224 § 2 postrzegane jest natomiast powszechnie jako bezskutkowe [zob. np. A. Barczak-Oplustil (w:) *Kodeks karny* red. A. Zoll, t. 2, 2013, s. 1108; R. Hałas (w:) *Kodeks karny. Komentarz*, red. A. Grześkowiak, K. Wiak, Warszawa 2012, s. 1027]. Dla jego dokonania wystarczające jest bowiem zastosowanie przemocy lub groźby bezprawnej **w celu zmuszenia funkcjonariusza publicznego lub osoby do pomocy mu przybranej do określonego postępowania.**

Penalizacji na podstawie art. 224 § 1 podlega używanie **przemocy** lub **groźby bezprawnej**, aby wymusić określoną czynność organu wymienioną w tym przepisie **albo w czynności urzędowej przeszkodzić**. Nie jest przy tym istotne, czy czynność urzędowa leży w kompetencji danego organu oraz czy stosujący groźbę bezprawną lub przemoc ma rację merytoryczną, czy też jej nie ma. Przedmiotem ochrony bowiem jest niezakłócone funkcjonowanie organów i instytucji państwowych oraz samorządu terytorialnego, wolne od przemocy lub groźby bezprawnej.

W kontekście nagrywania czynności funkcjonariuszy Policji rozważyć należy również w niektórych wypadkach naruszenie art. 241 § 1 kodeksu karnego. Niejednokrotnie mamy do czynienia z sytuacją, gdy w ramach upowszechnienia nagrania utrwalającego wizerunek funkcjonariusza Policji upowszechnieniu ulegają również informacje dotyczące postępowania przygotowawczego prowadzonego przez tego funkcjonariusza.

Przedmiotem ochrony art. 241 kodeksu karnego zgodnie z orzecznictwem Sądu Najwyższego jest prawidłowe funkcjonowanie wymiaru sprawiedliwości przez zabezpieczenie śledztwa lub dochodzenia przed przedwczesnym rozpowszechnieniem

zgrupowanych w tym stadium postępowania wiadomości, co mogłoby utrudnić lub uniemożliwić postępowanie karne lub wykrycie sprawcy przestępstwa.

„Art. 241. § 1. Kto bez zezwolenia rozpowszechnia publicznie wiadomości z postępowania przygotowawczego, zanim zostały ujawnione w postępowaniu sądowym, podlega grzywnie, karze ograniczenia wolności albo pozbawienia wolności do lat 2.”

Artykuł ten Art. 241 przewiduje odpowiedzialność za dwa typy czynów zabronionych, które polegają na publicznym rozpowszechnianiu wiadomości z postępowania przygotowawczego (§ 1) oraz z rozprawy prowadzonej z wyłączeniem jawności (§ 2). Chroni on postępowanie karne przygotowawcze przed rozgłaszaniem wiadomości z nim związanych, co może wpłynąć niekorzystnie na efektywność postępowania oraz przynieść szkodę dobrom i prawom osoby podejrzanej albo oskarżonej, lub pokrzywdzonej. Ma za zadanie również ochronę postępowania sądowego przed rozgłaszaniem okoliczności, które nie zostały jeszcze ujawnione w tym postępowaniu. Dopiero ujawnienie wiadomości w postępowaniu sądowym powoduje uchylenie zakazu publicznego rozpowszechniania, co jest związane z pierwszeństwem zasady jawności postępowania sądowego.

Zauważyć należy, iż **nie stanowi przestępstwa z art. 241 § 2 publiczne rozpowszechnianie przez dziennikarza wyników własnego dochodzenia**, nawet zbieżnego z tokiem urzędowego postępowania przygotowawczego, jeżeli w dochodzeniu dziennikarskim nie wykorzystywano bez stosownej zgody wiadomości pochodzących z postępowania urzędowego.

Przestępstwo określone w art. 241 jest przestępstwem umyślnym, które można też popełnić z zamiarem ewentualnym. Będzie on miał miejsce wtedy, gdy sprawca wypełni znamiona tego czynu zabronionego, nie wiedząc o tym, czy wiadomości, o które chodzi, zostały już ujawnione w postępowaniu sądowym, ale godząc się na ewentualność, iż to jeszcze nie nastąpiło.

Strona przedmiotowa czynu opisanego w art. 241 § 1 polega na tym, że sprawca bez zezwolenia publicznie rozpowszechnia wiadomości z postępowania przygotowawczego, zanim zostały one ujawnione w postępowaniu sądowym. Przedmiotem czynu są wiadomości z postępowania przygotowawczego. Należy podkreślić, że wiadomości te muszą być związane z przedmiotem dochodzenia lub śledztwa, nie obejmują więc wszystkich okoliczności ujawnionych w toku dochodzenia lub śledztwa (J. Bafia, K. Mioduski, M. Siewierski, *Kodeks...*, t. II, s. 430). Osoba, która publicznie rozpowszechnia wiadomości znajdujące się wprawdzie w aktach postępowania, lecz uzyskane przez nią z innych źródeł, nie realizuje znamion przestępstwa z art. 241 § 1.

Na tle rozpatrywania naruszenia art. 241 kodeksu karnego zwrócić uwagę należy na art. 13 ustawy Prawo prasowe, który stanowi:

„Art. 13 § 1. Nie wolno wypowiadać w prasie opinii co do rozstrzygnięcia w postępowaniu sądowym przed wydaniem orzeczenia w I instancji.

2. Nie wolno publikować w prasie danych osobowych i wizerunku osób, przeciwko którym toczy się postępowanie przygotowawcze lub sądowe, jak również danych osobowych i wizerunku świadków, pokrzywdzonych i poszkodowanych, chyba że osoby te wyrażą na to zgodę.

3. Ograniczenie, o którym mowa w ust. 2, nie narusza przepisów innych ustaw. Właściwy prokurator lub sąd może zezwolić, ze względu na ważny interes społeczny, na ujawnienie danych osobowych i wizerunku osób, przeciwko którym toczy się postępowanie przygotowawcze lub sądowe.

4. Na postanowienie w przedmiocie ujawnienia danych osobowych i wizerunku osób, przeciwko którym toczy się postępowanie przygotowawcze lub sądowe przysługuje zażalenie. Zażalenie na postanowienie prokuratora rozpoznaje sąd rejonowy, w którego okręgu toczy się postępowanie. Postanowienie wydane w toku postępowania przygotowawczego staje się wykonalne z chwilą [uprawomocnienia].

Podsumowując podkreślić należy, iż nie ma przepisów prawa zabraniających narywania funkcjonariuszy Policji wykonujących czynności służbowe. Odpowiedzialność rodzi dopiero upowszechnienie takich nagrań i każdorazowo w zależności od danej sytuacji powinno być odrębnie rozpatrywane czy dane rozpowszechnienie nagrań stanowi podstawę odpowiedzialności cywilnej lub karnej.

V. Wnioski

Na podstawie analizy obowiązującego stanu prawnego stwierdzić należy, iż:

1. Nagrywanie funkcjonariusza Policji wykonującego czynności służbowe nie jest zakazane.
2. Rozpowszechnianie wizerunku funkcjonariusza Policji (z zastrzeżeniem wyjątków opisanych powyżej) bez jego zgody stanowi naruszenie jego dóbr osobistych i stanowi podstawę odpowiedzialności na gruncie prawa cywilnego.
3. Nagrywanie funkcjonariuszy Policji w trakcie legitymowania innych osób, pomimo, iż nie jest zachowaniem prawnie dopuszczalnym nie pociąga za sobą odpowiedzialności na gruncie ustawy o ochronie danych osobowych.
4. W określonych sytuacjach działania osoby mającej na celu uzyskanie informacji do której nie jest uprawniony może rodzić odpowiedzialność z tytułu naruszenia art. 267 kodeksu karnego
5. Rejestrowanie czynności służbowej funkcjonariusza Policji przez osobę, której zachowanie nosi cechy groźby bezprawnej lub przemocy psychicznej mającej na celu zmuszenie funkcjonariusza publicznego do zaniechania czynności służbowej (nawet gdy takie zaniechanie nie następuje) stanowi znamię przestępstwa stypizowanego w art. 224 kodeksu karnego.
6. Publiczne rozpowszechnianie wiadomości dotyczących postępowania przygotowawczego ujawnieniem w toku postępowania sądowego stanowi naruszenie art 241 § 1 kodeksu karnego.

W związku z powyższym podkreślenia wymaga, iż samo nagrywanie funkcjonariusza Policji w trakcie wykonywania prawnych czynności służbowych nie jest karalne i nie mają podstaw działania mające na celu udaremnienie dokonania nagrania, jednak upublicznienie nagrań zawierających wizerunek funkcjonariusza lub groźba takiego upowszechniania mogą rodzić odpowiedzialność cywilną z tytułu naruszenia dóbr osobistych, a w niektórych przypadkach również odpowiedzialność karną.

Sugerowanym zachowaniem dla nagrywanego funkcjonariusza Policji jest każdorazowe poinformowanie osoby dokonującej rejestracji, iż funkcjonariusz nie wyraża zgody na upowszechnienie jego wizerunku i grożącej z tytułu naruszenia jego dóbr osobistych odpowiedzialności cywilnej, oraz w przypadku wypełnienia znamion czynów zakazanych opisanych powyżej również o grożącej odpowiedzialności karnej.

K1 2008
radaa prawny
Anna Mianowska